

ZUNAMEN/SURNAMES 1–2. (2006–2007)
Zeitschrift für Namenforschung/Journal of Name Studies
Főszerkesztő: SILVIO BRENDLER
Baar-Verlag, Hamburg
2006/1–2. 200 lap, 2007/1–2. 203 lap

1. A *Zunamen* (ZN.) című német folyóirat első évfolyama 2006-ban, a második 2007-ben, két-két füzetben jelent meg. A folyóirat céljáról, profiljáról a főszerkesztő rövid bevezető írásában tájékoztatja az olvasót (BRENDLER 2006: 5–7, 109–10). A periodika elsődleges célja eszerint, hogy olyan családnév-kutatási tárgyú, illetve ahhoz szorosan kapcsolódó vizsgálatokat, eredményeket mutasson be, amelyek a mai családnév-kutatás speciális problémaköreire fókuszálnak, például a családnév-kutatás módszertana, bírálata, terminológiája, forrásai stb. BRENDLER részletesen elemzi a folyóirat címét a német személynév-kutatás eddigi terminológiai problémáival összekapcsolva. Megállapítja, hogy a *Familiename* 'családnév' terminust sokszor nem a tulajdonképpeni jelentésében használjuk, azaz nem valamely családhoz való tartozás kifejezésére. Ennek pontos magyarázatát WILFRIED SEIBICKE (2006: 143–6) tanulmányában találjuk meg (l. alább). Hasonló probléma áll fenn a családnevek kialakulásának vizsgálatakor, hiszen két terminus használatos egymás mellett: *Beiname* 'megkülönböztető név' és *Familiename* 'öröklött, családi név'. Az átfogó *Zuname* terminussal jelöljük meg az utónév, keresztnév mellett álló nevet. A *Zuname* terminus angol megfelelője nem a *surname*, ami tulajdonképpen a folyóirat angol címe, hanem a *to-name*, amelyet azonban a standard angol – így a fordítás sem – használ. A főszerkesztő további bevezető cikkei egy-egy gondolatmenet – a nevek időbeliségének fogalma, szinkronia és diakronia a családnév-kutatásban, interdiszciplinaritás és internacionalitás: tudományágak a családnév-kutatás szolgálatában és a névtan mint nemzetközi diszciplína (2007: 5–6, 105–6) – rövid összefoglalói. A kötetek további állandó rovatai a következők: tanulmányok, kisebb közlemények és ismertetések; a köszöntések és visszaemlékezések külön rovatban jelennek meg. Az alábbiakban ebben a sorrendben ismertetjük a megjelent írásokat.

2. **Tanulmányok.** – A négy kötetben összesen 15 tanulmány jelent meg, többségük németül, emellett angol, francia és orosz nyelven; az utóbbihoz angol absztrakt is tartozik. Az angol családnév-kutatás 400 évével foglalkozik SILVIO BRENDLER (2006: 11–20). William Camden angol tudós „Remaines of a greater worke” (1604) című művének névtani tárgyú fejezeteiből részletesen idéz, a névadás és névhasználat problémaköreit, a családnevek fajtáit tárgyalja, majd 19. és 20. századi angol családnév-monográfiákat sorol fel. Hasonló témájú következő cikkében ugyanő (2006: 119–43) angol kutatások tapasztalatai alapján megfogalmazza a névkutatás általános elveit, illetve annak problémás kérdéseit. Foglalkozik terminológiai kérdésekkel, meghatározza a nevek szerepét a kommunikációban, névpragmatikai megközelítésben. KARLHEINZ HENGST (2006: 37–47) az orosz személynév-kutatás mai helyzetét tekinti át a 20. században megjelent kézikönyvek,

szótárak tükrében. Kitekintést tesz a névtan jövőjére, leírja, hogy milyen feladatai vannak az orosz személynévkutatásnak. WILFRIED SEIBICKE (2006: 143–6) fent is említett cikkében röviden tárgyalja a vezetéknevekre utaló terminusokat, majd megállapítja, hogy a *Familienname* 'családnév' műszó elvesztette eredeti funkcióját, hiszen olyan nevek mellett említjük, amelyek nem családot jelölnek. Példaként egy olyan család neveit tárja elénk, amelynek minden tagja különböző vezetéknevet visel. Végül új terminusként bevezeti a *Zuname* műszót, ami jelentéséből adódóan ('hozzárendelt név') a legalkalmasabb a 'vezetéknev' megnevezésére. SILVIO BRENDLER (2007: 21–43) a családnév-rendszerezés nehézségeit mutatja be, részletesen kitérve a motivációs kategorizálás bizonytalan voltára. A családnévképzés szemantikájának (Wortbildungssemantik der Zunamen) egyik összetevője alapján (deskriptív konnotáció) új szempontú családnév-rendszerezést közöl. Az így létrehozott kategóriák címében az jelenik meg, amit az adott családnév konnotál.

VOLKMAR HELLFRITZSCH (2006: 21–36) a *Pechstein/Bechstein* családnév etimológiáját fejtegeti: az eddigi nézeteket cáfolva a *pechstein* 'fenyőszurokkő' jelentésű közszót teszi meg a tulajdonnév alapjául. A két családnévvaltozat térbeli kiterjedéséről névföldrajzi információkkal szolgál. IWAN WMFFRE (2006: 147–76) röviden áttekinti Wales történelmét és műveltségét, az évszázadok alatt végbemenő társadalmi változásokat ugyanis jól tükrözik a walesi személynévek. A személynévek kategorizálása több szempontú, a szerző összehasonlítja különböző századok névdivatját, illetve névgyakorisági adatokat is közöl. ANDREA BRENDLER (2006: 112–8. és 2007: 108–15) a Benito Pérez Galdós „Doña Perfecta” és „Tristana” című, 19. századi regényeiben szereplő személynévek funkcióit vizsgálja. A szereplők nevei nem a névviseelőkhöz köthetők, hanem más szereplőkről árulnak el információt: a személyek különös kapcsolata ugyanis a nevükben tükröződik. PIERRE-HENRI BILLY francia nyelvű cikke (2007: 8–20) egy 13. századi okcitan nyelvű adománylevelet vizsgál, annak személynéveit motivációs szempont szerint rendszerezi, illetve a nevek etimológiáját fejtegeti. ALEKSZEJ GENNAGYEVICS MOSZIN orosz nyelvű cikkében (2007: 116–56) az Urál-vidéki családnéveket vizsgálja. Egy korszuló orosz családnévszótár regionális gyűjtését mutatja be, 17. századi családnéveket rendszerez. DIARMUID Ó MURCHADHA (2007: 157–75) az ír nevek több évszázadra visszavezethető angolosodásával foglalkozik. Az angol és ír nyelv különbségének hatása a névhasználatban ma is megmutatkozik. A tanulmány információt ad a 12. századi névhasználatról, de a 20. századi változásokra is kitér. A szerző családnévekkel, keresztnévekkel, becenevekkel egyaránt foglalkozik, azok motivációját, etimológiáját, illetve névképzők elemzését olvashatjuk a cikkben.

JÜRGEN UDOLPH (2006: 48–75) a digitális családnévjegyzékek felhasználhatóságának lehetőségeivel foglalkozik. Hangsúlyozza, hogy a családnévek kutatásában kiemelten fontos forrássá váltak a digitális telefonjegyzékek. A CD-ROM adatait felhasználó program térképre vetíti a családnéveket. A szerző leírja a munka pontos módszerét, a nevek abszolút és relatív kiterjedésének különbségét. Több névpéldán mutatja be a program működését és felhasználhatóságát. VOLKMAR HELLFRITZSCH (2007: 44–59) nyelvjárási különbségeket állapít meg térképre vetített családnévek segítségével; a *Lessig* ~ *Lässig* ~ *Lessing* nevek etimológiáját vizsgálja, neves kutatók álláspontját teszi egymás mellé, és a nevek változatait gyűjti össze. Egyes névmonográfiák adatait használja fel arra, hogy térképen mutassa be a nevek gyakoriságát és a változatok lokalizálását. Hasonlóképp teszi ezt ROSA és VOLKER KOHLHEIM (2007: 60–73), akik a *Blaha*, *Brichta*, *Hagen*,

Quakatz, Sticht családnevek gyakorisági adatait mutatják be térképek segítségével. Társadalomtörténeti tényeket felhasználva vizsgálják, hogy a nevek szétterjedéséről vagy poligenezisééről beszélhetünk-e.

3. A kisebb közlemények rovat öt cikkének témája azonos: a szerzők digitális névjegyzékeket, adatbázisokat vizsgálnak, azok felhasználási lehetőségeit közlik, használatbeli problémákat és lehetséges megoldásukat tekintik át. Valamennyi szerző megállapítja, hogy a számítógépes adatbázisok létrejötte új korszakot nyit a névkutatásban; a névföldrajzi vizsgálatokhoz például elengedhetetlen segítséget nyújt.

4. A folyóiratban megjelenő ismertetések angol, német és spanyol nyelvű, személynévtani tárgyú könyveket, szótárakat mutatnak be.

F. LÁNCZ ÉVA

RIVISTA ITALIANA DI ONOMASTICA 12. (2007)

Főszerkesztő: ENZO CAFFARELLI

Società Editrice Romana, Róma, 2007. 784 lap (1. 418 lap, 2. 366 lap)

A RION. 2007. évi tartalmát a fontosabb rovatokat sorra véve ismertetjük az alábbiakban.

1. Tanulmányok. – A személynevek körében: A. FINOCCHIARO a palermói Santo Spirito lelencházba 1846-ban bekerült gyermekeknek adott összesen 312 vezetéknevet (és ezek mai továbbélését) vizsgálja, azt is kimutatva, hogy – lévén ezek 92%-a helynévi eredetű – a névadó melyik földrajzinév-lexikont használhatta a nevek kiválasztásakor (9–36). M. LENCI a „koloniális eredetű” (azaz az olasz meghódított területekre utaló: *Adua, Ambalagi, Asmara* stb.) olasz vezetéknevekről, ill. ezek kitett gyermekeknek adásáról ír (37–50). M. TASSO, G. CARAVELLO és E. LUCCHETTI a Ligur-tenger és a Felső-Tirrén-tenger (beleértve Korzikát, Szardíniát és a kis szigeteket is) területének vezetéknevmegoszlásait vizsgálja, különös tekintettel történeti, földrajzi és genetikai aspektusukra (137–50); J. GERMAIN francia nyelvű tanulmányában a Belgium vallon területén fellelt (legalább 25 személy által viselt) 648 mai olasz családnevet elemzi (503–30). Nyelvtörténeti dokumentációra épül E. PIQUER FERRER spanyol nyelvű tanulmánya a *longobardus* népnévnek a középkori európai személynévadásban játszott szerepéről (91–136). Az utóneveknek az egyes itáliai dialektusokban köznevesüléssel kialakult 'buta' jelentéseit (pl. *Domenico* → lombárd *ménga* 'buta') elemzi R. BRACCHI „Nomen non tamen omen” című, az onomasziológia és a deonomasztika határterületén elhelyezkedő értekezése (51–90). – A helynevek körében: L. DI VASTO és J. B. TRUMPER tanulmánya a calabriai Castrovillari helyneveit elemzi, különös tekintettel a nagy számú fitotoponimára és a kb. 50%-nyi görög (közelebbről: bizánci) eredetű elemre (429–59). O. LURATI (461–74) és M. MAXIA (475–81) tanulmányában konkrét etimológiai javaslatok és helyazonosítási megoldások szerepelnek. A helynévvizsgálatok egy lehetséges új kutatási irányára lehet példa V. BÄSSLER francia nyelvű tanulmánya, melyben a kutató a québeci helyneveknek az élőbeszédben, a beszélgetésekben való használatáról tesz megállapításokat (483–502).